

For politiske iakttakere har det ikke vært noen overraskelse at koalisjonen midt i denne stortingsperioden kom inn i en politisk krise. En har lenge kunnet se trekk som før eller siden måtte føre til et brudd. Ingen kunne forutse det nøyaktige tidspunkt for dette. Og det var vel ingen som hadde klare forestillinger om formen for koalisjonens oppløsning, slik vi har sett den utfolde seg i den sluttfasen vi nettopp har gjennomlevd.

Når denne utviklingen førte til at det ikke lenger var grunnlag for en flertallsregjering, var det det eneste naturlige at regjeringen ble dannet av det parti som mangler én på halvparten av Stortingets medlemmer. Jeg er fullt klar over at denne regjering ikke har flertall i Stortinget. Det vil på flere måter virke inn på dens arbeidsmuligheter. Jeg vil likevel understreke at dette er en arbeidsregjering og ikke et forretningsministerium.

Etter at vårt sentrale politiske miljø nå i lengre tid har vært preget av et politisk drama som hele folket har vært vitne til, vil Regjeringen legge avgjørende vekt på hurtigst mulig å komme i gang med de mange politiske saker som ligger foran oss. I planleggingen av dette arbeid vil Regjeringen ta sikte på å gjøre nyttig arbeid. Vi går til dette arbeid fullt klar over at Regjeringen for så vidt kan bli felt når som helst. Dette er likevel ikke bare et spørsmål om matematikk i den enkle formel 76/74. Ikke bare for Arbeiderpartiet, men for alle partier som er representert i denne sal vil utviklingen avhenge av politiske vurderinger.

Vi vil gå i gang med et positivt arbeid så langt

samarbeidet med det nåværende storting gjør det mulig. Vi vil også søke samarbeid med de store organisasjoner som spiller en betydningsfull rolle i et moderne samfunn.

Et demokratisk samfunns utvikling blir til sjuende og sist bestemt av de store folkegrupper selv. Vi vil be disse store folkegrupper om hjelp og støtte for å få arbeidet gjort. Det er ikke mulig i dag å vite noe bestemt om en mindretallsregjeringens levetid. Likevel vil vi planlegge virksomheten med sikte på i første omgang tiden fram til stortingsvalget 1973.

Utgangspunktet for Regjeringens arbeid vil være Arbeiderpartiets arbeidsprogram for denne stortingsperioden.

Som erklæringen viser, vil Regjeringen fortsette hovedlinjene i den utenrikspolitikk som har vært ført gjennom en del år. Enkelte spørsmål i denne sammenheng kan det være nyttig å gå litt nærmere inn på i dag.

Et lite land som vårt er særlig avhengig av et godt forhold til omverdenen. Så vel vår historie som vår geografiske beliggenhet har plassert oss i et nært samarbeid med Vest-Europa og Nord-Amerika. Vi er selv en del av dette området. Dette er et fundament i grunnlaget for hele vår nasjonale tilværelse. Her har vi gamle vennskap som skal holdes ved like.

Dette betyr ikke at vi er ukritiske til alt som skjer i det som kalles den vestlige verden. Som vi er kritiske til mange forhold i vårt eget land, er vi også kritiske til mange forhold innenfor det vestlige området. Og vi ser med bekymring på enkelte trekk i forholdet mellom det vestlige området og omverdenen.

Apenhet og klarhet mellom vennligsinnede nasjoner

er en av forutsetningene for å styrke og bevare de vennskapelige forbindelser.

Europa har nå vært spart for åpen krig i snart 26 år. Det synes å være de beste muligheter for at dette fredelige samliv kan fortsette inn i fremtiden. Sett i historisk perspektiv er dette en meget lang fredsperiode. Det er det særlig i en så krigsherjet verdensdel som Europa.

Men rundt i verden er utviklingen preget av enkelte nedarvede konflikter som folkemassene med stigende utålmodighet venter å få slutt på. Det gjelder slike ting som de stadig forekommende tragiske rester av foreldet kolonipolitikk, "hvit" rasediskriminering, politiske diktaturer av enhver farge, frihetsbegrensninger for en del øst-land og det gjelder den dramatiske og ulykksalige konflikten i Indo-Kina.

Det er ikke uvennlig mot noen av våre venner om vårt folk med utålmodighet ønsker politisk å medvirke til å bringe slike ulykkelige forhold til en ende. Hvor sterke de industrielle supermakter enn blir, økonomisk og militært, vil de aldri bli i stand til å bestemme samfunnsformer i de fjerne verdensdeler. Konflikter av denne type kan bare komme til en ende om det overlates til de fjerne folkeslag å styre seg selv, - uansett hvilke styreformene de deretter velger.

Vi legger vekt på et nært og godt samarbeid med Vest-Europa og Nord-Amerika. Dette betyr ikke, og kan ikke bety, at vi skal leve i motsetning til andre områder og andre nasjoner. Vi er interesserte i å styrke og videreutvikle et godt forhold til vår store nabo Sovjet-Samveldet og til andre land i Øst-Europa. I forholdet til disse land er vi interesserte i mer enn det en kaller et

korrekt forhold. Vi er interesserte i et fredelig samarbeid med alle disse nasjoner, et samarbeid basert på vennskap og gjensidig respekt, og at hvert land - stort eller lite - selv kan bestemme sin samfunnsform og sin framtid.

Vi vet at Norges skjebne er knyttet til det som skjer i Europa. Derfor har praktisk talt hele vårt folk med stor interesse fulgt den østpolitikken som med stor kraft ble tatt opp i Brandt/Scheel-regjeringen i Vest-Tyskland. Det knytter seg betydelige forventninger til de avtaler som er forberedt mellom Forbundsrepublikken og henholdsvis Sovjet-Samveldet og Polen. Også her ventør vi i utålmodighet på at dette arbeid kan bli ført videre.

Vest-Berlin har vært et vanskelig problem helt siden den andre verdenskrigs slutt. Alle parter der har et stort ansvar for å bidra til slike ordninger at veien kan bli åpen for en politikk som fører til bedre forhold mellom Øst-Europa og Vest-Europa.

Regjeringen har i erklæringen presisert at den vil holde fast ved den sikkerhetspolitiske hovedlinje Norge hittil har fulgt.

Jeg legger stor vekt på at vi i tiden framover kan få en bred saklig behandling av de mange spørsmål som har sammenheng med Norges forhandlinger med Det europeiske fellesskap. I denne sammenheng skal jeg ikke gå inn på årsakene til at mye av dette arbeid er blitt så sterkt forsinket. Svært lite materiale er kommet etter at Regjeringens stortingsmelding ble lagt fram forsommeren 1970. Det er et meget omfattende behov for informasjoner både i Stortinget, i organisasjonene og ute i folket.

Det bør legges avgjørende vekt på at det informasjonsarbeidet som Regjeringen har ansvaret for nå kommer i gang i tilstrekkelig bredde. Blant annet mangelen på saklig informasjon fra Regjeringen har ført til betydelige skjevheter i den markedsdebatt som hittil har vært ført. Det er behov her for å bli kjent med traktater og paragrafer. Ennå viktigere er det imidlertid at folk kan danne seg et nøkternt og realistisk bilde av den levende utviklingen og av folks liv og vilkår i de land i Europa som i mer enn 10 år har levet innenfor Fellesskapet. Jeg skal unnlate her å ta opp til nærmere gransking en del av de argumenter som har vært brukt i denne debatten. Det som er av interesse er å skaffe til veie slike informasjoner at flest mulig til slutt kan være med og vurdere hvordan vi best skal kunne hevde norske interesser i de kommende ti-års Europa.

Dagens europeiske kontinent og det nåværende fellesskap er ikke noe som er avsluttet. Som i vårt og andre land er det ulike krefter og interesser som brytes i den utviklingen som finner sted. Både innenfor og utenfor Fellesskapet er det meget ulike oppfatninger både av mål og midler i den kommende samfunnsutviklingen.

Ikke noen av disse spørsmål får sitt endelige svar ved et standpunkt for eller i mot Fellesskapet. Uansett hvordan de pågående forhandlinger om utvidelse av Fellesskapet forløper, vil f.eks. europeisk arbeiderbevegelse føre videre sin strid for å forme det europeiske samfunn etter sitt syn.

Det vi nå først trenger i vårt land er en allsidig og saklig informasjon. I løpet av noen tid vil det bli klart om det blir noe av utvidelsen. Den første prøven blir her forhandlingene mellom Storbritannia og Fellesskapet

En ordning mellom dem vil ha til følge at EFTA går i oppløsning:

Det vil også etter hvert bli hva ordningen blir for andre land som nå er i forhandlinger. Når vi nå kommer i gang med våre egne forhandlinger, vil de også etter hvert avklare hvilke vilkår vi selv kan regne med. Først når denne forhandlingsrunden er slutt, vil vi kunne foreta en endelig vurdering og ta en endelig avgjørelse. Det er så forutsetningen at det i tilfelle holdes en rådgivende folkeavstemming før Stortinget gjør sitt endelige vedtak.

Det er denne forhandlingslinje og avklaringslinje vi nå vil følge i denne saken. Regjeringen vil i den nærmeste tid legge stor vekt på arbeidet med denne saken. Under dette vil det være av særlig betydning at Stortinget kan få det nødvendige materiale om alle sider ved saken.

Jeg finner grunn til å understreke at det for Regjeringen selvsagt aldri vil være tale om å ofre store folkegruppers interesser av hensyn til en bestemt europeisk utvikling. Arbeidet for gode og trygge kår for de store folkegrupper, lønnstakere, jordbrukere og fiskere, vil være et sentralt sikte i markedspolitikken som det er det i all vår virksomhet hjemme.

Under den videre utvikling bør alle de nordiske land gjøre det som er mulig for å styrke samarbeidet i Norden. Ulik sikkerhetspolitikk har ikke hindret det nordiske samarbeidet. Dette samarbeidet er langt sterkere utviklet i dag enn det var i en tidligere tid da hvert av de nordiske land førte en stort sett likeartet nøytralitetspolitikk.

At de fire land står i noe forskjellig forhold til den formelle tilnærming til Det europeiske fellesskap,

behøver heller ikke å hindre den videre utbygging av det nordiske samarbeidet.

Som det går fram av den svenske regjerings erklæringer, er det først og fremst den svenske nøytralitetspolitikken som virker inn på deres vurdering av kontaktformen til Fellesskapet.

For Finnlands vedkommende vil i første rekke forholdet til Sovjet-Samveldet ha betydning for utformingen også av andre forbindelser. Dette er kjente forhold som har ligget klart i dagen i alle år. Det er på basis av disse kjente forhold at en også må finne grunnlaget for innhold og former for det fremtidige nordiske samarbeid.

Den særegne politiske krise har i noen tid lammet Stortingets arbeid.

Fra det øyeblikk det ble klart at Arbeiderpartiet skulle danne den nye regjering, har vi villet bidra til at Stortinget hurtigst mulig kan komme i normal virksomhet igjen. Det ble derfor lagt vekt på så hurtig som det var mulig med forsvarlig saksbehandling å få Regjeringen sammensatt og utnevnt. Snarest mulig deretter la den fram den erklæring som i dag behandles. Også ved andre tiltak søker Regjeringen å bidra til å komme i gang med arbeidet med sakene.

Valget av denne framgangsmåte medfører at regjeringserklæringen ikke gjør krav på å være noe detaljert og konkret arbeidsprogram. Vi har lagt vekt på å trekke opp en del hovedlinjer for den politikk Regjeringen vil gå inn for. De konkrete forslag vil så komme i tur og orden etter hvert som de nye statsråder kommer ordentlig i gang med arbeidet i sine departementer.

Jeg er klar over at det for Stortinget kan oppstå visse arbeidsmessige vanskeligheter. Regjeringen har foretatt en vurdering av de proposisjoner og meldinger som er levert Stortinget av den tidligere regjering. Stortinget vil umiddelbart få beskjed om resultatet av denne gjennomgåelsen.

I løpet av meget kort tid vil det bli satt opp en oversikt over de saker Regjeringen antar bør fremmes for Stortinget i den gjenværende del av vårsesjonen. På en praktisk måte vil det her måtte skilles mellom de saker Regjeringen legger vekt på å få behandlet før Stortinget går fra hverandre. Det vil utover det kunne bli aktuelt å fremme enkelte saker som blir ferdigbehandlet i Regjeringen selv om Stortinget ikke vil kunne sluttbehandle dem før sommeren. En samlet oversikt over de saker som ønskes behandlet vil bli oversendt Stortinget snarest. Et praktisk utgangspunkt for disse vurderinger er at Regjeringen ikke har noe ønske om å presse Stortinget til å sitte sammen langt ut over sommeren.

For arbeidet i den nærmeste tiden er det tre hovedområder som naturlig peker seg ut.

Jeg har alt nevnt det første, som gjelder markedsforhandlingene.

Det andre hovedområdet gjelder den økonomiske press-situasjonen som stadig er til stede. I denne sammenheng har vi den iverksatte pris-stoppen, den aktuelle prisstigningen og det indeksoppgjør for lønnstakere og jordbrukere som ventes på forsommeren.

Det tredje området som vil kreve et betydelig arbeid i den nærmeste tid er de innfløkte problemer som har sammenheng med oljepolitikken og virksomheten på den norske kontinentalsokkel.

Erklæringsdebatten her i dag kommer én uke etter at statsrådene overtok sine departementer. Derav følger at det som regel ikke er mulig for Regjeringen i denne debatten å legge fram konkrete regjeringsforslag på de forskjellige saksområder. Det ville krevd en betydelig utsettelse av denne debatt. For min del tror jeg alle forhold er best tjent med å ta denne framskyndede debatt på et mer generelt og prinsipielt grunnlag. Så får de konkrete saker og standpunkter komme etter hvert.

Det press som er til stede i økonomien minner oss om at det er en betydelig mangel på balanse i økonomien. I det ytre har dette først og fremst kunnet registreres i den sterke prisstigningen. De som følger med de økonomiske trykkmålere vet at det også har utviklet seg et meget betydelig importoverskott, eller om en vil, eksportunderskott for den rene varehandel. Når virkningene av dette ikke har vært mer foruroligende, skyldes det de uvanlig store valutafrakter for en betydelig del av handelsflåten. Dette har igjen sammenheng med krisen i Midt-Østen og det veldige behovet for oljetransporter.

Det må for alle stå som et viktig mål å komme over på tryggere grunn på det økonomiske området. En bedre balanse i norsk økonomi er en nødvendig forutsetning for å kunne satse på en mer omfattende reformpolitikk på forskjellige områder.

Sammenliknet med tidligere tider er den materielle standard i Norge høy. Det kan synes å være motsetning når det likevel er så mange mennesker som føler en sterk og delvis økende utrygghet i det moderne samfunn. Det skyldes ikke minst at folk i så stor utstrekning, og med rette, synes det er blinde krefter som virker inn i deres daglige liv. Det er det inntrykket som festes i de mange mindre

industriisamfunn hvor en bedrift plutselig legges ned. Særlig for de litt tilårskomne lønnstakere det gjelder, er det til liten trøst om de hører at bedriften er blitt foreldet og derfor ikke lenger kan være i produksjon. Slike forhold underbygger det sterke kravet om at i vår tids samfunn er det en sentral statsoppgave å erkjenne et vidtgående ansvar for den industrielle utviklingen og å utforme en aktiv industripolitikk. Nær knyttet til dette kommer hele spørsmålet om lokaliseringen av bedriftene og om det framtidige mønster for plasseringen av arbeidsplasser og bosteder rundt i vårt vidstrakte land. Regjeringen vil legge stor vekt på å komme videre i dette arbeid.

Når det gjelder planlegging og ledelse av den økonomiske utviklingen, har de siste par ti-år i mange land gitt nyttig lærdom som sterkere bør kunne formes om inn i aktiv distrikts- og industripolitikk.

Som jeg nevnte, vil Regjeringen legge stor vekt på i den nærmeste tid å gjennomarbeide alle sider ved oljepolitikken. Denne viktige saken går jeg ut fra at også Stortinget må behandle før sommeren. Det bør her legges vekt på å skape den bredest mulige samling om en oljepolitikk som på en effektiv måte kan ivareta norske interesser i denne nye og interessante sektor. En bredest mulig samling om de norske interesser er nødvendig også fordi en her vil bli stilt overfor noen av verdens sterkeste private selskaper. Det er dyktige folk som leder de store oljekonserner. Og det er selskaper som er vant til å ha makt og til å bruke den. Derfor trenger vi å stå sammen i den oppgaven å sikre full nasjonal kontroll over forskning og utvinning. Vi må også avklare i hvilken form vi vil løse oppgaven nord for den 62. breddegrad. Som ledd i denne utvikling bør det etableres et nasjonalt statlig

eller statsdominert oljeselskap. Det bør være en hovedregel at oljen ilandføres i Norge.

Et vidt felt av oppgaver gjelder de mange mennesker som har tilpassingsvansker i et samfunn med et sterkt oppjaget tempo. Med stadig større tyngde blir vi stillet overfor oppgaven å forme hele samfunnet slik at det gir plass til alle varianter av mennesker. Den enkelte alene kan ikke løse disse problemer. Det er hele samfunnsplanleggingen og utformingen av det nye samfunn som må løse dette.

Vi står midt oppe i den store dobbelte oppgaven å sikre et moderne vern av natur og miljø og samtidig gjennomføre en tilstrekkelig utbygging på alle samfunnslivets områder.

Aktuelt har denne saken dramatisert seg i striden mellom natur- og vassdragsfredning og kraftutbygging. Her vil Stortinget og Regjeringen ha ansvaret for snarest mulig å fastlegge klarere retningslinjer enn hittil, både for saksbehandlingen og for den konkrete løsning av de enkelte oppgaver.

Jeg viser ellers til erklæringens presisering av en rekke viktige saker som vil bli behandlet nærmere av andre av Regjeringens medlemmer og andre talere. Flere tiltak må settes i verk for videreføringen av en sosialt forsvarlig boligpolitikk, formet i allsidige bomiljøer.

I utdanning og forskning venter store nye oppgaver.

Med støtte i forskning og nyere utredninger vil Regjeringen ta fatt på et dyptgripende sosialpolitisk reformarbeid. Etter tidligere gitte erklæringer, skulle det være bred politisk dekning for forslaget om å senke den alminnelige pensjonsalder til 67 år fra 1. januar 1973,

med mulighet for etter nærmere regler å slutte inntil tre år før eller å fortsette inntil tre år etter denne alder. En hovedoppgave for storting og regjering blir å tilveiebringe de økonomiske forutsetninger for på denne måte å bringe vår pensjonsalder mer på linje med internasjonal standard.

Regjeringen vil legge stor vekt på praktiske tiltak som skaper mer demokrati i hverdagen. Dette må føre til et utvidet bedriftsdemokrati, desentralisering av avgjørelser, direkte valg til fylkesting og styrking av kommunenes økonomiske evne til å løse sine oppgaver.

Så snart arbeidet med de mest presserende oppgaver er kommet ordentlig i gang, vil Regjeringen, eventuelt ved spesielle administrative tiltak, ta opp til behandling de spørsmål som foreligger når det gjelder departementsstrukturen. Dette er i virkeligheten et mangesidig spørsmål og jeg skal her bare nevne noen hovedspørsmål.

Svært mange synes her å feste oppmerksomheten i første rekke ved de nåværende grenser omkring og mellom de enkelte departementer. Det er av flere grunner ikke noe uvesentlig spørsmål. Jeg skulle for min del tro at en gjennomarbeiding av dette vil føre til at verken Prisdepartementet eller Familiedepartementet vil fortsette i sin nåværende form. Ut over det er jeg lite innstilt på i dag å forsøke noen grov skisse av en framtidig departementsinndeling. Personlig er jeg skeptisk til en vidtgående oppdeling av departementer. Jeg tror en bør legge vekt på at landets regjering skal ha en størrelse som gjør den arbeidsdyktig.

Likevel er departementsinndelingen bare én side

av saken og kanskje ikke den aller viktigste.

Av enda større betydning er spørsmålet om ordningen av departementene som politisk ledende organer i forhold til den mer rutinemessige administrative virksomhet.

Et annet meget viktig felt er hele den indre arbeidsordning, både i departementene og i andre offentlige administrative organer. Mange former er arvet etter en enklere fortid og en kan i høy grad stille spørsmålet om en del av disse former er best egnet til å utløse den arbeidsevne som finnes hos de ansatte på alle trinn.

A modernisere dette er en vesentlig oppgave og den er ikke løst i en håndvending. Under de omlegginger som kommer på tale, vil Regjeringen legge stor vekt på kontakt og samarbeid med de ansatte i de angjeldende institusjoner.

Jeg går ut fra at Regjeringen her i første omgang må gi seg i kast med enkelte av de tiltak som kan synes mest påtrengende på kort sikt.

Det norske Arbeiderparti's politiske grunnsyn er basert på det vi kaller den demokratiske sosialismens prinsipper. Det er et prinsipielt valg med langtrekkende konsekvenser i flere retninger. En av dem er plikten til å vise at et demokratisk samfunn til enhver tid er i stand til å gjennomføre den omforming og de nydannelser som tiden er moden for og folket krever. Det betyr at vi vil gå inn for en politikk av samfunnsomformende reformer, gjennomført i tilstrekkelig tempo til å vise at dette er en farbar vei inn i en framtid med større frihet og mer likestilling. Det er den utfordring ethvert demokratisk samfunn står overfor i vår tid.

Det er med denne grunnholdning vi skal gå til de store oppgaver i økonomi og arbeidsliv, i utdanning og kultur, i en ny sosialpolitikk, i hverdagens demokrati, i naturvern og miljøforming.

Et samfunn med demokrati i hverdagen skal ha plass til alle. Vår oppgave er ikke å lage et elitesamfunn for de veltilpassede og velutstyrte alene. Det blir stadig mer klart at et godt samfunn må ha muligheter for alle slags mennesker. Alle evner og alle grader av menneskelig utrustning skal kunne utfolde seg til eget og samfunnets beste. Det er verken mulig eller ønskelig å lage standardmennesker og putte dem i en ensartet teknisk form. Det er variasjonene som preger den levende menneskeslekt. Slik har det vært og slik vil det bli. Denne realitet er det fundament samfunnet skal formes etter. Det er det lange siktepunkt for alt vårt virke.

Regjeringen ser det som sin oppgave å tjene denne omforming. Den vil her søke saklig samarbeid med Stortinget og med organisasjonene. Regjeringen vil søke støtte og hjelp hos hele vårt folk.

Regjeringen vil legge sine forslag fram i tur og orden og samarbeide med Stortinget om gjennomføringen av dem. Alene tiden kan vise i hvilken grad dette vil lykkes og Regjeringen bli i stand til å gjøre det gagns arbeid den ser som sin oppgave.